

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่องสถานะและการปรับตัวของผู้ประกอบการธุรกิจค้าปลีกในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคือ 1) เพื่อสำรวจสถานการณ์การค้าปลีกในเขตอำเภอเมือง ในสามจังหวัดชายแดนใต้ 2) เพื่อศึกษาปัญหาของผู้ประกอบการธุรกิจค้าปลีกในเขตอำเภอเมือง สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 3) เพื่อศึกษาความต้องการการได้รับสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐด้านต่างๆของผู้ประกอบการธุรกิจค้าปลีกในเขตอำเภอเมือง สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. สรุป

จากการศึกษาพบว่าปัญหาของผู้ประกอบการร้านค้าสะดวกซื้อคือ 1) การหดตัวของพื้นที่ทางสังคมของร้านสะดวกซื้อ 2) ปัญหาจากการดำเนินนโยบายรักษาความสงบ 3) การย้ายออกจากพื้นที่ 4) ปัญหาที่เกิดจากห้างสรรพสินค้า และร้านสะดวกซื้อที่เป็นแฟรนไชส์ 5) ปัญหาการแบ่งแยกร้านค้าระหว่างไทยพุทธและไทยมุสลิม 6) ปัญหาราคาสินค้าและราคาขนส่งที่ขยับตัวขึ้นและ 7) การขาดผู้สืบทอดกิจการ ส่วนการปรับตัวของผู้ประกอบการร้านค้าสะดวกซื้อสามารถสรุปได้ดังนี้ 1) เปิด-ปิด เป็นเวลา 6.00 น. – 19.00 น. 2) การเฝ้าระวังสถานการณ์ 3) การกำหนดกลุ่มลูกค้า 4) การจ้างลูกจ้างที่เป็นมุสลิมมาทำงาน 5) การไปดำเนินธุรกิจอื่นๆ เพื่อลดความเสี่ยงจากการดำเนินธุรกิจร้านสะดวกซื้อ และ 6) การอยู่อย่างพอเพียง

ในด้านความต้องการการได้รับสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐด้านต่างๆของผู้ประกอบการธุรกิจค้าปลีกในเขตอำเภอเมือง สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยพบว่าผู้ประกอบการอยากให้รัฐดำเนินการต่อไปนี้ 1) การแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ 2) การดูแลและป้องกันอย่างจริงจังแก่ผู้ประกอบการจากเหตุการณ์ความไม่สงบ โดยเฉพาะร้านค้าสะดวกซื้อที่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวไทยพุทธ 3) การสนับสนุนด้านสินเชื่อแก่ผู้ประกอบการ 4) ดูแลเรื่องราคาสินค้า 5) การช่วยเหลือด้านภาษี และ 6) การกำหนดนโยบายเพื่อการปกป้องธุรกิจท้องถิ่น

ร้านค้าสะดวกซื้อโดยส่วนมากมีรายได้ลดลง อันเนื่องมาจากปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนใต้ ผู้ประกอบการรู้สึกกังวลต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน อย่างไรก็ตามแม้จะมีสถานการณ์ความไม่สงบ แต่กลับพบการเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างมากของผู้ประกอบการร้านค้าสะดวกซื้อที่มีเจ้าของกิจการเป็นชาวมุสลิม โดยห้างค้าปลีกขนาดใหญ่ รวมไปถึงร้านสะดวกซื้อที่ตั้งโดยระบบแฟรนไชส์ เช่น ร้านเซเว่นอีเลฟ ส่งผลโดยตรงต่อสถานการณ์ยอดขายร้านค้า เพราะร้านค้าเหล่านี้สร้างความสะดวก และความปลอดภัยต่อลูกค้ามากกว่าร้านค้าที่มีเจ้าของเป็นคนในท้องถิ่น การขยับตัวของต้นทุนสินค้าก็ส่งผลต่อรายได้ที่ลดลง เพราะต้นทุนราคาสินค้าเพิ่มแต่ผู้ประกอบการต้องขายราคาเท่าเดิม นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ประกอบการชาวไทยเชื้อสายจีน มีความรู้สึกได้รับผลกระทบอย่างมากต่อสถานการณ์ความไม่สงบ เพราะยอดขายลดลง และกังวลต่อความปลอดภัย ซึ่งสาเหตุที่ผู้ประกอบการชาวไทยเชื้อสายจีนมีความรู้สึกดังกล่าว คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า เกิดจากการสูญเสียอำนาจทางเศรษฐกิจดั้งเดิม เพราะในอดีตที่ผ่านมาผู้มีอำนาจทางการค้าคือพ่อค้าชาวไทยเชื้อสายจีน

การศึกษาค้นคว้าพบว่าปัญหาหลักของร้านค้าสะดวกซื้อเกิดจากความไม่สงบไม่พื้นที่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวไทยพุทธ ซึ่งกลายเป็นประชากรส่วนน้อยในพื้นที่ในปัจจุบัน ในทางตรงกันข้ามกับมีการเพิ่มขึ้นของผู้ประกอบการชาวไทยมุสลิมอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งยังไม่มีคำตอบอย่างชัดเจนว่าการขยายตัวอย่างมากของผู้ประกอบการชาวไทยมุสลิมนั้นเกิดขึ้นได้ด้วยปัจจัยใด ซึ่งสาเหตุของความไม่สงบของสามจังหวัดชายแดนใต้ดังกล่าว ทินพันธุ์ นาคะตะ (2553) ได้สรุปไว้ว่า การก่อการร้ายใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีสาเหตุทั่วไปที่เกิดจากปัจจัยหลายอย่างเช่น ความด้อยพัฒนาและความยากจน อิทธิพลของอุดมการณ์ทางศาสนา ความต้องการสถาปนารัฐปัตตานี อาชญากรรมจัดตั้ง การละเมิดสิทธิมนุษยชน และการเลือกปฏิบัติ สิ่งเหล่านี้ เป็นปัจจัยทางโครงสร้างทางประวัติศาสตร์และทางพฤติกรรมของบุคคล แต่สาเหตุที่สำคัญๆ โดยเฉพาะน่าจะเกิดจากการกระทำของกลุ่มต่างๆ ได้แก่ กลุ่มแบ่งแยกดินแดน กลุ่มธุรกิจผิดกฎหมาย กลุ่มนักการเมืองและผู้นำท้องถิ่นและพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของกลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐ รวมทั้งการไม่ยอมรับอัตลักษณ์ของคนในพื้นที่จากข้าราชการในอดีต

ปัญหาของร้านค้าสะดวกซื้อในพื้นที่อำเภอเมืองในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งดำรงอยู่ท่ามกลางความสับสนเสี่ยงต่อการเกิดเหตุ และสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน ไม่มีใครรู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นกับใครเมื่อไหร่ การดำรงอยู่จึงเต็มไปด้วยความระแวงระวัง มาตรการหลายอย่างที่ร้านค้าสะดวกซื้อพยายามปรับตัว ให้เกิดความปลอดภัยทั้งชีวิต ทรัพย์สิน ตลอดจนการดำเนินธุรกิจ เช่น การกำหนดเวลาเปิด-ปิดร้านให้เข้ากับสถานการณ์ การติดตั้งกล้องวงจรปิด การหลีกเลี่ยงที่จะตั้งถึงชยะ หรือถึงดับเพลิงไว้หน้าร้าน การไม่อนุญาตให้รถจักรยานยนต์ และรถยนต์ของคนแปลกหน้ารวมทั้งของตำรวจทหารมาจอดที่หน้าร้าน รวมไปถึงร้านชำบางร้านลงทุนจ้างลูกจ้างมาเฝ้าหน้าร้าน เพื่อระวัง ป้องกันเหตุร้ายที่จะเกิดขึ้น นอกจากนั้นจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการร้านค้าสะดวกซื้อซึ่งเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวไทยพุทธยังได้ข้อคิดเห็นว่า การปรับตัวในการดำเนินชีวิตในพื้นที่อย่างหนึ่งคือ เมื่อไหร่ที่ลูกค้าชาวมุสลิมเข้ามาซื้อสินค้าในเขตชุมชนน้อยผิดปกติ อาจสามารถคาดการณ์ได้ว่าจะมีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้น

ซึ่งในกระบวนการแก้ปัญหาการดำเนินธุรกิจร้านค้าสะดวกซื้อที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรงนั้น สารสำคัญที่จะทำให้สามารถแก้ไขได้ขึ้นอยู่กับปรับเปลี่ยนบริบทการบริหารของหน่วยงานภาครัฐเป็นสำคัญ โดยที่บทบาทภาครัฐด้านการใช้นโยบายมีความสำคัญมาก การปล่อยเสรีทางการค้า การเข้ามาของธุรกิจข้ามชาติ และส่งผลต่อผู้ประกอบการท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ถูกต้องแล้วหรือไม่ รัฐบาลทุกสมัยไม่เคยกำหนดนโยบายในการปกป้องธุรกิจของคนไทยใช่หรือไม่ ซึ่งในเรื่องของการปกป้องธุรกิจท้องถิ่น ศักดา ธนิตกุล (2548) ได้อธิบายถึงนโยบายที่รัฐใช้สนับสนุนผู้ประกอบการค้าปลีกไว้ว่า โดยนโยบายส่วนมากที่ประเทศต่าง ๆ ดำเนินการจะสามารถจัดกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก รัฐจะเข้าไปแทรกแซงเพื่อแก้ไขปัญหาแต่แทรกแซงในระดับต่ำ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส และออสเตรเลีย กลุ่มที่สอง รัฐจะเข้าข้างเอสเอ็มอีอย่างเห็นได้ชัด ได้แก่ อินโดนีเซีย และกลุ่มที่สาม รัฐจะเข้าแทรกแซงเพื่อแก้ไขปัญหา โดยพยายามถ่วงดุลระหว่างนโยบายส่งเสริมและปกป้องเอสเอ็มอีกับนโยบายส่งเสริมการแข่งขัน ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น

นอกจากนั้น การกระจายอำนาจด้านการบริหารเพื่อการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เป็นปัญหาหลักก็เป็นสิ่งจำเป็น ซึ่ง อาคม ใจแก้ว (2554) ได้อธิบายไว้ว่า การบริหารที่เหมาะสมกับพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนใต้คือ รูปแบบการกระจายอำนาจในการให้อำนาจการบริหารบางส่วนกับระดับพื้นที่ แต่

บางส่วนงานอำนาจการบริหารยังอยู่กับส่วนกลาง แต่ในระยะยาวอาจเป็นระบบการปกครองท้องถิ่นที่ดำเนินกิจกรรมได้หลากหลายและมีอิสระมากขึ้น โดยวัตถุประสงค์สำคัญของการจัดตั้งองค์กรในการปกครองท้องถิ่นที่มีอิสระควรเน้นด้านการพัฒนาสังคม-เศรษฐกิจ และการจัดการความมั่นคง และมีโครงสร้างการบริหารภายในที่สำคัญควรประกอบด้วย 10 ฝ่าย คือ ด้านการศึกษา ด้านพัฒนาทางเศรษฐกิจ ด้านเยาวชนและครอบครัว ด้านวัฒนธรรม ศาสนา และภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านยาเสพติด ด้านป้องกันปราบปราม ด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านปฏิบัติการจิตวิยามวลชนและประชาสัมพันธ์ ด้านความมั่นคงและจิตวิทยาและด้านปฏิบัติการทางการเมือง นอกจากนั้นต้องกระจายอำนาจด้านการคลังและการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้องค์กร แต่อยู่ภายใต้การควบคุมและการตรวจสอบจากส่วนกลาง และควรดำเนินการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างองค์กรบริหาร 3 จังหวัดชายแดนใต้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อทำงานร่วมกับสถาบันทางสังคมและเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนต่อไป

โดยบทสรุปของเรื่องนี้ ผู้ประกอบการร้านค้าสะดวกซื้อจำนวนมากได้แต่หวังว่า ในอนาคตปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จะหมดไป ไม่มีคำตอบชัดเจนว่าเหตุการณ์เกิดขึ้นได้อย่างไร เพราะอะไรอะไรเป็นปัจจัยหลักของสาเหตุ ผู้ประกอบการทุกคนได้แต่ปรับตัวเพื่อการดำรงอยู่ ซึ่งมีหลายปัจจัยที่ทำให้ผู้ประกอบการยังคงต้องอยู่ในพื้นที่ “อยู่ทน” หรือ “ทนอยู่” การช่วยเหลือตนเองคือทางเลือกที่ดีที่สุดในการปรับตัว สุดท้ายผู้วิจัยได้แต่หวังว่าความหลากหลายทางวัฒนธรรม จีน ไทย และมาลายู จะยังเกิดการผสมผสานและดำรงอยู่ในพื้นที่ตลอดไป มิใช่สถานการณ์เป็นสิ่งเราให้ประชาชนศาสนาอื่นๆที่ไม่ใช่มุสลิมต้องย้ายออก และสุดท้ายแล้วในอนาคตจะเหลือเพียงประชาชนที่เป็นมุสลิมเพียงเท่านั้น ประเทศไทยเป็นประเทศแห่งพหุลักษณะวัฒนธรรมมาช้านาน และประชาชนอยู่ร่วมกันโดยมิได้มีความรู้สึกแตกแยกทางเชื้อชาติ ศาสนา แม้แต่ในปัจจุบัน ไทยมุสลิม ไทยพุทธ และไทยเชื้อสายจีน โดยส่วนมากก็มิได้มีความรู้สึกแตกแยกดังกล่าว สิ่งที่เป็นอยู่ในสถานการณ์ปัจจุบันคือ “คนกลุ่มหนึ่ง” ที่ยังคงดำเนินกิจกรรมความรุนแรง ซึ่งไม่มีคำตอบอย่างชัดเจนว่าคนกลุ่มนี้เป็นใครกันแน่ แต่สิ่งที่เป็นคำถามจากคนในพื้นที่ตลอดมาคือ “รัฐจริงจังกกับการดำเนินการหรือยัง” หรือ “รัฐไม่รู้เลยหรือว่าใครคือตัวการ” และเพราะอะไรถึงจับหัวหน้าหรือจอมบงการไม่ได้ ?

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในการศึกษครั้งนี้ คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับหน่วยงานภาครัฐดังต่อไปนี้ จากประเด็นที่ค้นพบความต้องการของผู้ประกอบการธุรกิจค้าปลีกในเขตอำเภอเมือง สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คณะผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางกำหนดนโยบายภาครัฐสำหรับสนับสนุนผู้ประกอบการธุรกิจค้าปลีกในเขตอำเภอเมือง สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ดังต่อไปนี้

1. นโยบายการยกเว้นการเก็บภาษีแก่ผู้ประกอบการในพื้นที่ เช่น ภาษีเงินได้ ภาษีมูลค่าเพิ่ม เพื่อช่วยเหลือผู้ประกอบการในการลดต้นทุนสินค้า
2. นโยบายและกฎหมายเพื่อการปกป้องธุรกิจท้องถิ่น ซึ่งนโยบายเรื่องนี้ผู้ประกอบการท้องถิ่นได้มีการเรียกร้องจากรัฐบาลมาตลอด แต่ไม่เคยได้รับการตอบสนองเท่าที่ควรจากรัฐบาลในทุกสมัย รวมไปถึงแม้แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก็ยังไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการปกป้องธุรกิจท้องถิ่น
3. นโยบายด้านสินเชื่อสำหรับผู้ประกอบการรายย่อย ด้วยการลดเงื่อนไขข้อกำหนดต่างๆ ลงเพื่อให้ผู้ประกอบการมีโอกาสได้รับการพิจารณาเพิ่มมากขึ้น รวมไปถึงการให้อัตราดอกเบี้ยพิเศษ แก่ผู้ประกอบการในพื้นที่ โดยสามารถใช้นโยบายด้านนี้ผ่านธนาคารอิสลาม และธนาคารพาณิชย์ต่างๆ ที่รัฐเป็นผู้ถือหุ้น

4. แก้ไขปัญหาความความไม่สงบ รัฐบาลมีนโยบายที่ดีในการแก้ไขปัญหาตลอด เพียงแต่ในการปฏิบัติจริงมีความเคลือบแคลงสงสัยจากหลายฝ่ายว่า รัฐบาลมีความจริงใจกับการแก้ปัญหาอย่างแท้จริงหรือไม่ ในประเด็นนี้รัฐควรจะทำจิตความรู้สึกลงสู่ประชาชนบางส่วน ด้วยการควบคุมกำกับดูแลเจ้าหน้าที่รัฐทุกภาคส่วนอย่างจริงจัง และลงโทษเจ้าหน้าที่รัฐที่กระทำผิด

5. แก้ไขปัญหาความความไม่สงบ รัฐบาลมีนโยบายที่ดีในการแก้ไขปัญหาตลอด เพียงแต่ในการปฏิบัติจริงมีความเคลือบแคลงสงสัยจากหลายฝ่ายว่า รัฐบาลมีความจริงใจกับการแก้ปัญหาอย่างแท้จริงหรือไม่ ในประเด็นนี้รัฐควรจะทำจิตความรู้สึกลงสู่ประชาชนบางส่วน ด้วยการควบคุมกำกับดูแลเจ้าหน้าที่รัฐทุกภาคส่วนอย่างจริงจัง และลงโทษเจ้าหน้าที่รัฐที่กระทำผิด

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาในอนาคต

ควรจะต้องมีการศึกษาเพื่อกำหนดนโยบายและการปฏิบัติของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อการพัฒนาธุรกิจค้าปลีกในสามจังหวัดชายแดนใต้ต่อไปในอนาคต

4. ข้อจำกัดในการศึกษา

การเก็บข้อมูลวิจัยมีอุปสรรคค่อนข้างมาก ซึ่งสาเหตุหลักเกิดจากความไม่ไว้วางใจของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งภายใต้สถานการณ์ความรุนแรง ทำให้การเก็บข้อมูลและการนำเสนอข้อมูลผลการศึกษาต้องใช้ความระมัดระวังและรอบคอบ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสี่ยงในด้านต่างๆ ทั้งแก่คณะผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูล ต่อไป